

Es pot fer mediació en educació infantil?

Gemma Garcia Puig*

Xavier Gimeno Soria**

La mediació escolar (portada a terme en educació primària i secundària) esdevé un factor clau en el desenvolupament i creixement dels infants i joves, per tant, cal qüestionar-se si hi cap la possibilitat de fer mediació en edats més tempranes.

L'educació infantil és l'etapa educativa en la que es busca que els infants es desenvolupin tant a nivell físic, social, afectiu com intel·lectual. Durant els primers anys de vida, l'educació els dona pautes de desenvolupament per preparar-los per les següents etapes educatives així com preparar-los per la vida. Aquesta primera etapa educativa es divideix en dos cicles: el primer cicle comprèn infants d'edats entre 0 i 3 anys, etapa educativa no gratuïta; mentre que el segon cicle comprèn infants d'edats entre els 3 i els 6 anys, etapa educativa gratuïta. En aquesta etapa es cimentaran les bases d'aquests infants, els seus valors i principis, les seves maneres d'actuar i de fer front una situació. Per això és una etapa que no ha d'escapar de la nostra atenció, tampoc de la mediació.

La mediació és una forma de resolució de conflictes “que prioritza el diàleg i la concòrdia” (Moreno et al. 2014, p.7) amb l'objectiu de resoldre el conflicte de manera positiva per les parts. D'altra banda també s'entén la mediació com “ un element educatiu que cal fomentar per avançar cap a una societat millor” (Moreno et al. 2014, p.7). D'això se'n desprèn que la mediació és una eina positiva la qual, no només ajudarà durant els anys d'escolarització, si no que ajudarà a l'alumnat en el seu dia a dia un cop hagin acabat les diferents etapes educatives.

Com diu Simó (2017) és durant la infància quan es comencen a crear els ciments de la nostra casa. Els ciments que la sustentaran al llarg de la nostra vida. Aquests, un cop creats, no els podem canviar però si que es poden reforçar per fer-los més segurs i més forts. Veient la importància de crear uns bons ciments des de l'inici de la nostra vida, les eines que proporciona la mediació (diàleg, empatia, assertivitat, entre altres) haurien d'estar a l'abast de la infància.

Per tant, hem d'incloure l'educació infantil en una de les etapes en les quals treballar la mediació. Però un gran número de projectes educatius basats en la mediació s'implementen en l'educació secundària. Podem trobar estudis que justifiquen això per què:

“A diferencia de lo que ocurre en los pequeños, los conflictos no pasan desapercibidos para los adolescentes; reaccionan frente a ellos con el malestar o la indiferencia, sus respuestas tienen efectos sobre el carácter de las relaciones con sus pares y con los adultos.”(Liga española de educación, p.26) (...) “Los adolescentes legitiman, a través de sus discursos y prácticas, el diálogo y la mediación como estrategias preferidas para la resolución de conflictos en el aula.” (Liga española de educación, p. 30)

Veure la mediació com una eina que es veu justificada especialment per les etapes d'educació secundària fa que ens qüestionem: els conflictes en l'educació infantil passen desapercebuts? Els infants no pateixen amb intensitat els conflictes que viuen a l'aula, amb altres companys o mestres? No tenen efectes negatius els conflictes que viuen els infants, mentre que els conflictes que viuen els adolescents si que en tenen? Pel fet maduratiu de què els infants no tenen tantes eines comunicatives, es legitima que es vegin "exclosos" de la mediació?

2. Bases teòriques

"El comportament de l'infant és un element innat de la seva personalitat que es veu influenciada considerablement per l'ambient familiar i l'entorn social que es crea al seu voltant durant el seu desenvolupament" (López, Jarabo i Vázquez, 2010, p.1). És un període en què l'infant rep molts inputs del seu entorn i es veu "influenciat per l'entorn que l'envolta: influència que pot ser favorable o negativa pel seu desenvolupament i que, en qualsevol cas, hem de tenir en compte a l'hora d'oferir una educació, ajustant-nos a les seves característiques i les seves necessitats" (López et al, 2010, p.13) Així, tota intervenció que es realitzi amb l'infant deixarà una petjada que marcarà el seu comportament. A la seva vegada aquest dirgirà com l'infant es relaciona amb el seu entorn.

Segons Rubio (1992) el seu ingrés en l'educació infantil comporta un canvi pel qual l'infant va assimilant que deixa de ser el centre d'atenció i comença a aprendre a compartir amb els altres i que els altres també tenen els mateixos drets dels que gaudeix ell mateix. En definitiva una nova adaptació en la que es donaran molts canvis i sovint conflictes, que hauran d'anar resolent de la forma més òptima.

Com podem veure al BOE núm. 156, del dia 27 de juny, "s'estableix, mitjançant Reial Decret, (...) en el seu article 3, els objectius (de l'educació infantil): (...) un d'ells és el de: Relacionar-se amb els altres i aprendre les pautes elementals de la convivència. (López et al, 2010, p.14). Dintre d'aquestes pautes elementals, es troben les aptituds bàsiques per la resolució de conflictes que els infants van adquirint i desenvolupant tant a nivell familiar, contextual i escolar.

L'infant es troba en una situació en què "la interacció en el grup d'iguals li facilita la possibilitat d'aprendre nombroses habilitats socials." (Àngel et al, 1998, p.107). Va desenvolupant la sensibilitat necessària per identificar les expectatives dels altres, les bases per a una interacció amb el grup, quins factors dificulten o faciliten aquesta interacció, etc. "A través de les seves experiències intragrups (en particular en les desenvolupades en situacions de resolució de conflictes), accedeixen a la comprensió de la importància que té el fet d'intentar entendre el punt de vista dels altres". (Àngel et al, 1998, p.107). "Durant les primeres edats (0-3 anys) el paper dels iguals és relativament insignificant, mentre que després dels 3 anys en creix molt la influència; en concret, disminueix la dependència i facilita el funcionament grupal". (Àngel et al, 1998, p.117). S'entén doncs que abans dels dos anys "la sociabilitat en l'infant és escassa, però a partir d'aquesta edat (2-3) es va incrementant" (Rubio, 1992, p.91)

A partir dels 3 anys és quan “ el grup de companys es pot considerar un context que té determinades funcions socialitzadores” (Àngel et al, 1998, p.113). És aquest accés a la societat quan es “produeixen les primeres acceptacions i rebutjos per part dels companys” (Àngel et al, 1998, p.113), fet que interferirà en el caràcter de l’infant i en com aquest enfronta les situacions i resol els conflictes amb què es troba. Entre els 3 anys o 3 anys i mig “participen en el joc cooperatiu, incloent jocs que impliquen imaginació de grup com el jugar ‘a les casetes’”. (Martínez-Fernández i Borràs, 2014, p.74)

3. Es pot fer mediació en educació infantil?

Després de contactar amb l’Escola Sant Felip Neri de Barcelona, escola pionera en processos de resolució de conflictes i de mediació, es pot concloure que la mediació com a eina de resolució de conflictes no es pot dur a terme durant l’educació infantil, en el seu sentit més estricte i literal.

Principalment perquè la persona que exerceix el rol de mediador, segons els principis de la mediació, ha de ser neutre i imparcial. Característiques que no es donen quan el cos docent porta a terme processos de resolució de conflictes a l’aula, ja que aquests no tenen només l’objectiu de què les parts solucionin les diferències i resolguin el conflicte, té una perspectiva educativa molt clara. Els docents han d’educar en valors i principis per facilitar a l’alumnat que aprenguin aquests i puguin desenvolupar-se sota un prisma de respecte i diàleg assertiu. Els infants, quan ingressen a educació infantil, no disposen d’aquestes eines sinó que les van aprenent en el context familiar i escolar i per aprendre-les algú no imparcial ha de donar les pautes d’aprenentatge. Això explica que en moltes ocasions les solucions no siguin preses per les parts exclusivament sinó que els docents són, la majoria d’ocasions i especialment entre els 3 i 4 anys, qui proposen solucions mantenint un diàleg participatiu, col·laboratiu i basat en l’escolta activa.

Quan les parts van a una mediació són qui tenen l’última paraula, mentre que en l’educació infantil el docent és qui guia i encamina a les parts a una solució concreta. El paper del mediador en l’educació infantil és de controlar la situació i la solució per tal de protegir a les parts i proporcionar eines educatives, assegurant-ne l’aprenentatge i l’empoderament de les dues parts. Així, la resolució del conflicte va més enllà de trobar una solució adient a les parts, encaminada a la recerca de valors i principis educatius que els infants vagin adquirint a la vegada que aprenen i desenvolupen el currículum educatiu.

Un cop ja sabem que la mediació no es pot dur a terme en el sentit estricte, tenint en compte aquest vessant educatiu de la resolució de conflictes, les eines i els principis de la mediació es treballen a l’aula des de dues perspectives diferents. Per una banda, prevenció de conflictes. D’altra banda, resolució del conflicte a partir de les característiques de la mediació.

En el primer cas, es fa prevenció a partir de jocs i reunions grupals. Durant hores de tutoria o sessions magistrals, el docent prepara jocs de rol per treballar conflictes que es donen a l’aula i en el qual tots els infants participen. Els infants representen

una situació i, en comú, reflexionen sobre com es poden sentir les parts en conflicte, què podrien haver fet de diferent i com podrien solucionar el conflicte existent. D'aquesta forma l'infant va adquirint eines i aprenentatges basats el joc, d'una forma més amena i divertida. Es fa de forma cooperativa, ja que l'aprenentatge cooperatiu esdevé "una eina metodològica que intenta aprofitar les enormes possibilitats que ofereix la interacció social per potenciar l'aprenentatge de tot l'alumnat (...) millorant l'experiència escolar de l'alumnat (...) a la vegada que treballen amb els seus companys" (Flecha, 2016, p.9)

El segon cas, es porta a terme la resolució del conflicte a partir dels següents passos: 1) reunir a les parts i que cadascuna expressi la seva versió, 2) crear un discurs comú, 3) parlar de les emocions i sentiments: com t'ha fet sentir? Com creus que s'ha sentit l'altre? Què podria fer l'altre perquè et sentissis millor?, 4) arribar a una solució conjunta, 5) supervisió de la relació entre els infants, per part del docent. En aquest procés es manté sempre un diàleg basat en el respecte i en l'escolta activa. Aquests passos s'han de fer el més a prop possible de la successió del conflicte, ja que sovint els infants obliden amb detall què ha passat tot i que les emocions i sentiments que ha provocat el conflicte no els obliden.

4. Conclusions

A causa del moment de desenvolupament en què els infants es troben en l'educació infantil, a nivell físic, social, afectiu com intel·lectual, la mediació no es pot dur a terme en el seu sentit més estricte. Com s'ha comentat, les parts estan en un moment de grans aprenentatges que marcaran el seu comportament i la seva conducta en els anys propers i és per això que la resolució dels conflictes que es donen a l'aula no es poden fer sota els principis de la mediació com són: imparcialitat, neutralitat o la voluntarietat.

Això és així perquè les parts han d'aprendre normes bàsiques de convivència que adquireixen gràcies al paper educatiu que juga el docent en les situacions de conflictivitat. De totes maneres, que no es pugui fer mediació, no implica que no es puguin treballar altres eines importants en la mediació, ja que durant l'educació infantil se sustentaran les bases perquè durant l'etapa d'educació primària i secundària si poden fer-se mediacions entre iguals, a l'aula o inclús fora de l'aula, en el seu dia a dia.

A partir de treballar les emocions i sentiments, la resolució dels conflictes, reforçant l'empatia entre els infants, aquests creen els fonaments per desenvolupar relacions afectives sanes i fortes amb els altres. És, a partir d'aquests aprenentatges primerencs, quan esdevenen persones dialogants i cooperatives, capaces de resoldre conflictes en el seu dia a dia de la forma més assertiva i positiva possible.

Bibliografia

Àngel, C., Basil, C., Fernández, M.P., Freixas, A., Fuentes-Guerra, M., de Gispert, I., Gómez, I., Martínez, G., Mauri, T., Palacios, J., del Río, M.J., Triadó, C., i

- Vila, I. (1998). *Psicología evolutiva*. Universitat Autònoma de Barcelona: Eumo editorial.
- Flecha, R. (2016). *Cooperar para aprender: transformar el aula en una red de aprendizaje cooperativo*. Madrid: SM.
- Francia, A. (coord) i Rubio, R. (1992). *Psicología del desarrollo*. Madrid: editorial CCS.
- López, S., Jarabo, I., i Vázquez, J. M. (2010). *Problemas de conducta y resolución de conflictos en educación infantil*. Vigo: Ideaspropias Editorial SL.
- Martínez-Fernández, J.R. i Borràs, X. (2014). *Aspectos Biopsicológicos de la persona: procesos psicológicos básicos, desarrollo y educación*. Madrid: Pearson.
- Simó, M. (2017). *El mundo de las emociones: descubrir, comprender, aceptar, cambiar*. Valencia: Kireei editorial.

* Gemma Garcia Puig, graduada en Pedagogia, estudiant del màster de Mediació familiar i dret privat. Autora.

** Xavier Gimeno Soria, mentor.